

Сећамо се

Подршка породицама које су учествовале у
програму за донацију органа и ткива

Живот је чудо

Данас сам била сведоком најневероватнијих ствари. Данас сам видела чудо! Видела сам како излази сунце. Видела сам дете како се смеје. Видела сам породицу која се љуби. Видела сам цвет у мом врту. Све је то било чудо, јер живот је чудо.

И сваки дан у последњих седамнаест година уживам и ценим то што ми је пресађивање органа продужило живот.

У име свих прималаца пресађених ткива и органа, желим да се захвалим свим оним људима који су нам их поклонили. Из своје љубави према животу и одлуке да помогну другима док су умирали, они настављају да дарују живот другим људским бићима.

Треба да одамо признање и да се захвалимо и породицама свих донатора. То су људи, који у незамисливо трауматично време имају довољно снаге и саосећања да се уздигну изнад своје трагедије; да испоштују одлуке својих вољених или да донесу одлуке у њихово име; који омогућују другима да живе и да воде квалитетан живот који иначе не би могли да имају.

Сваки дан се захваљујем оним двома особама које су имале довољно љубави да мени, потпуном странцу, дарују откуцаје срца без застоја, тако да могу да видим како излази сунце; да осетим топлину загрљаја; да осетим мирис цвећа, да осетим укус свежег воћа; и да чујем смех детета.

То су та свакодневна чуда која већина људи сматра загарантованим. Оно што је другима обично, мени је изузетно.

Fiona Coote

© Organ & Tissue Authority 2014

Ова брошура је издата у партнерству са DonatеLife агенцијама које су њени првобитни аутори.

Телефон: 02 6198 9800
Факс: 02 6198 9801
enquiries@donatelife.gov.au
www.donatelife.gov.au

Када сте тужни, загледајте се поново у своје срце, и видећете да у ствари, плачете за оним ко је био ваша срећа.

Kahlil Gibran

Посвета

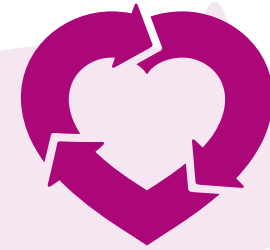
Ова брошура је посвећена свим донаторима органа и ткива и њиховим породицама који су својом великодушношћу променили животе прималаца њихових органа.

Брошура такође одаје признање онима који су желели да буду донатори, али њихове жеље нису могле да буду испуњене.

Садржај

1	Увод
3	Први део - жалост
4	Шта је жалост?
4	Како жалост утиче на мене?
8	Деца и жалост
9	Како преживети годишњице и дане од значаја?
11	Други део - Подршка
12	Служба за подршку породицама донатора
13	Комеморација донатора органа и ткива
14	Приче породица донатора
17	Речи породица донатора и прималаца органа
18	Писма прималаца
20	Речи мајке донатора
21	Контакти
23	Трећи део - донација
24	На које начине могу да се поклоне органи и ткива
24	Мождана смрт
26	Срчана смрт
28	Информације и најчешћа питања о донацији
31	Информације и најчешћа питања о трансплантацији
34	Захваљујемо се

Увод

Ова брошура је написана да би помогла породицама и њиховим пријатељима који су се суочили са смрћу вољене особе. Укључили смо и неке информације о донацији органа и ткива које могу да одговоре на нека још отворена питања.

И породице донатора и прималаца трансплантата су својом великодушношћу да поделе своја лична искуства са нама у великој мери допринеле овој брошури. Иако за сада можда још нисте спремни да све ово прочитате, наћићете овде информације о жалости и ожалашћености које ће вам, надамо се, помоћи да разумете шта можете да очекујете у вашој личној ситуацији.

Жалост

- 4   **Шта је жалост?**
- 4   **Како жалост утиче на мене?**
- 8   **Деца и жалост**
- 9   **Како преживети годишњице и дане од значаја?**

Шта је жалост?

Смрт вољене особе је универзално искуство и осећај жалости који иде уз то се не може избећи. Нарочито је тешко када је смрт изненадна или неочекивана и немате времена да се припремите, то јест опростите.

Можете да се осећате шокирано, збуњено и уплашено. Изненада сасвим другачије видите свет око себе. Ваш осећај безбедности и сигурности је продрман и преплављује вас осећај да се налазите у `нестварном свету`. Такође можете да се осећате љути и да имате јаку потребу да некога оптужите за оно што се десило.

Како ће смрт утицати на вас, зависиће од многих фактора. Између осталог, ти фактори ће бити старост преминуле особе, њен однос са вама, као и околности у којима је умрла.

Како жалост утиче на мене?

Важно је да знате да не постоји типични `шаблон` жалости. Не постоје одређени временски рокови у којима ћете почети да се `осећате боље`, а исто тако не постоји ни одређени редослед `фаза`. Пошто смо сви различити појединци, начин на који се сналазимо у таквој ситуацији ће за сваког од нас бити такође различит. Међутим, ипак постоје неке реакције које већина ожалашћених особа искуси. Ниже смо навели неке од њих које ћете и сами препознати, а биће и неких ствари које ће вас можда подстаћи на размишљање. Потпуно је нормално да ожалашћени осећају нешто од доле наведеног.

ЕМОТИВНО

- ▶ У првим данима и недељама вам често утрнулост и осећај неверице помажу да преживите. Не треба да вас изненади да ћете се горе осећати када та утрнулост прође.
- ▶ Прихватите да је љутња саставни део жалости.
- ▶ Дозволите себи да тугујете - не покушавајте да будете јаки због свих других око вас.
- ▶ Реците људима око себе како могу да вам помогну - у практичним стварима и у пружању емотивне подршке.
- ▶ Ваше потребе могу да се мењају од потребе да желите друштво до потребе да будете сами. Будите искрени са људима - реците им какве су ваше потребе.
- ▶ У то време може да вам буде тешко да се концентришете чак и на најједноставније задатке - не очекујте превише од себе.
- ▶ Док сте ожалашћени, код вас могу да се јављају јака осећања која могу да вас узнемире. То није ништа необично, али ако вас забрињава интензитет и трајање тих осећања, не оклевајте да затражите помоћ стручњака.

ФИЗИЧКИ

- ▶ Нарочито је важно да не занемарите своје здравље. Под великим сте стресом и бићете подложни инфекцијама. Можете да се осећате исцрпљени.
- ▶ Покушајте да једете што боље, иако можда не уживате у храни.
- ▶ Веома је могуће да ће вам сан бити поремећен. Покушајте да се одмарате преко дана, када можете.
- ▶ Избегавајте претерано конзумирање алкохола, дрога или других штетних супстанци.
- ▶ Ако имате симптоме који вас забрињавају, затражите савет свог лекара.

Друштвено

- ▶ Пријатељи и чланови породице ће вам у почетку ожалостити пружати више подршке, али ће се то временом смањивати. Важно је да ви затражите њихову помоћ, када вам је потребна. Не чекајте да они примете када су вам потребни. Они ће то често погрешно претпоставити и прекасно приметити.
- ▶ Друштвени скупови могу да изазову осећај анксиозности, нарочито у првим недељама и месецима. Будите благи према себи и бирајте друштво особа у које имате поверења.
- ▶ У време ожалостити може да вам буде тешко да процените везе са новим пријатељима. Тешко је објективно проценити везе са новим људима ако сте још увек у фази активне жалости. Нико неће моћи да замени вољену особу коју сте изгубили. Покушајте да прихватите људе онаквима какви су.

Финансијски

- ▶ Избегавајте напрасне одлуке. Покушајте да не доносите велике животне одлуке у првој години, осим ако то није апсолутно неопходно.
- ▶ Уопште узев, већина људи се најбоље осећа у познатој средини док не буде у стању да мирно размисли будућност.
- ▶ Не плашите се да затражите савет од неког у кога имате поверења.

Духовно

- ▶ Вера у нешто може да буде одличан извор утехе током ожалостити.
- ▶ Неки људи сањају, или осете додир или осећај присуства преминуле особе што може да буде утешно.
- ▶ Током жалости, ми активно разматрамо и поново процењујемо наша веровања и ставове о томе како свет функционише и где је наше место у људском друштву.
- ▶ У то време ћемо се борити да разумемо зашто је наша вољена особа морала да умре.
- ▶ Може да вам буде од помоћи да мислите на емотивне предности које сте стекли од радости што сте познавали и волели преминулу особу.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

- ▶ Ваш свештеник или верски вођа можда може да вам пружи подршку.
- ▶ Неки људи су нам рекли да им је у великој мери помогло то што су уместо да воле преминулу особу док је присутна, почели да је воле у њеном одсуству.

Шта може да помогне?

Треба времена да се човек навикне на околину у којој више нема вољене особе. И најмање ствари могу да пробуде сећања и да вас преплаве емоцијама - нека музика, празна столица, мирис омиљеног парфема.

Научите да препознате шта вам помаже. Брзо ћете сазнати са којим члановима породице или пријатељима можете слободно да се понашате и да изразите своју тугу на начин који има смисла за вас. Говорите о преминулој особи и подстакните и друге да поделе са вама своје успомене на њу. Понекад људи оклевају да спомену преминулу особу из страха да вас не узнемире још више. Може бити да чекају да им ви дате дозволу за то.

Можда ћете открити да вам помаже да неко време проведете сами - да записујете своја осећања у дневник, да посетите неко посебно место где се осећате безбедни и које вам је остало у лепој успомени или можда да састављате књигу сећања. Различите ствари могу да помогну у различито време.

Сваки члан породице је имао другачији однос са преминулом особом, па ће зато на другачији начин осећати њен губитак.

Та осећања неће трајати заувек, иако ће повремено изгледати да се погоршавају уместо да се побољшавају. Постепено, како време пролази, можете да приметите следеће разлике:

- ▶ имате више добрих него лоших дана.
- ▶ у стању сте да говорите о заједничким успоменама са преминулом особом и да при том осетите више задовољства него туге.
- ▶ можете активно да почнете да учествујете у животу и да планирате будућност.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Деца и жалост

Како ће деца разумети смрт, зависиће од њихове старости. Чак и врло мала деца разумеју да се десило нешто врло лоше, али можда нису у стању да схвате стварну озбиљност ситуације.

Њихов дом и породица им пружају једини осећај сигурности који им је познат. Деца ће бити врло осетљива на узнемиреност и поремећај стања оних особа којима се обично обраћају за испуњење својих потреба. Важно је да се деца осећају вољена и да се разувере.

Можда ћете приметити да се понашање деце погоршало. Можда ће се понашати као када су била много млађа. На пример:

- ▶ могу да инсистирају да буду увек у вашој близини и да се плаше да буду одвојена од вас.
- ▶ може да им буде поремећен сан и да сањају лоше снове.

Шта може да помогне?

Постоји неколико ствари које можете да предузмете да помогнете деци и зато смо неке од њих доле навели:

- ▶ Мала деца се често изражавају кроз игру. Одвојите време за игру са њима и замолите их да вам објасне шта раде.
- ▶ Будите отворени и искрени са децом - објасните им шта се догађа на најједноставнији могући начин.
- ▶ Укључите их - деца треба да да ураде нешто посебно за особу коју су волела - засадите врт, посадите цвет, однесите на гробље нешто што је преминула особа волела. Будите креативни.
- ▶ Што пре јавите школи шта се десило. То ће учитељима омогућити да испланирају како да пруже подршку вашој деци када се врате у школу.
- ▶ Само сазнање да су неке од тих реакција уобичајене може да вас, као родитеља, разувери. Међутим, ако се некад забринете да се ваше дете не сналази добро, не оклевајте да затражите стручну помоћ преко локалног лекара.

Постоји много одличних књига и за децу и за родитеље, списак неких књига може да се добије од агенције Donatelife у вашој држави или територији.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Како преживети годишњице и дане од значаја?

Годишњице и дани од значаја никад више неће бити исти без вољене особе. Нарочито прва година може да буде изузетно болна. Присутан је осећај `припремања` за сваки важан дан уз све већи осећај анксиозности како ћете га `преживети`.

Шта може да помогне?

- ▶ Планирајте унапред - разговарајте са члановима породице о том дану - сви ће имати другачије потребе и очекивања.
- ▶ Нарочито децу треба да разуверите да ће породични живот и даље тећи `онолико нормално колико је то могуће`.
- ▶ Позовите на тај дан особе у чијем друштву уживате и са којима се осећате лагодно.
- ▶ Можда ћете одлучити да уведете промену уобичајеног породичног ритуала и успоставите нову породичну традицију.
- ▶ Покушајте да тај дан проведете са неким смислом.
- ▶ Дозволите и другима да учествују у планирању, док ће вам бити на уму да је то ваш посебан дан.
- ▶ Дозволите себи да поделите и смех и сузе са људима око вас - то ће и њима помоћи да изразе своја осећања.
- ▶ Будите креативни у сећању на покојника - упалите свећу, купите неки посебан украс за јелку или нешто у чему ће цела породица уживати.
- ▶ Деца ће можда желети да нацртају нешто или да напишу писмо преминулој особи.
- ▶ Будите благи према себи - поставите себи реалне циљеве.
- ▶ Чувајте успомене о покојнику - увек ћете их носити у срцу.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Подршка

- 12 Служба за подршку породицама донатора
- 13 Комеморација донатора органа и ткива
- 14 Приче породица донатора
- 17 Речи породица донатора и прималаца органа
- 18 Писма прималаца
- 20 Речи мајке донатора
- 21 Контакти

Служба за подршку породицама донатора

Основана је Национална служба за подршку породицама донатора да се члановима породица донатора органа и ткива пружи подршка пре, током и након донације. Подршка се пружа на више различитих начина и разликује се зависно од садашњих и будућих потреба.

Саставни део услуга су координатори за пружање подршке породицама донатора који се налазе у свакој DonatеLife агенцији, у свакој држави и територији. Координатор за пружање подршке породицама донатора је на располагању да пружи подршку вама и вашој породици за време ожалостности због губитка драге особе. Координатори су ту да вас саслушају; да вам пруже информације и да вас утеше, као и да одговоре на ваша питања и да вас разубере ако сте забринуте. Можда ће вам помоћи да разговарате са неким ко није члан ваше уже породице. Служба пружа и услуге саветовања или може да вас упуте на локалне саветнике за ожалостнене, ако вам то више одговара.

У почетној кореспонденцији коју ћете примати од DonatеLife агенције, сазнаћете колико људи је трансплантација помогла и како се они опорављају. Чланови породице донатора, али исто тако и примаоци су осетљиви и треба им времена за оздрављење и прилагођавање измењеним околностима.

Иако се идентитет прималаца не сме открити, координатор за пружање подршке породицама донатора или координатор донатора је дужан да вам пошаље кореспонденцију, уколико ви то желите. Исто тако, можда ћете зажелети да пишете примаоцима или да одговорите на њихова писма, а то можете да урадите преко координатора.

Ако након неког времена то желите да урадите, координатор за пружање подршке породицама донатора ће вам помоћи.

Ако убудуће будете желели да чујете како су примаоци, координатор ће вам помоћи и у томе. Редовни извештаји о примаоцима се не шаљу, јер неке породице не желе да сазнају да се након неколико година ситуација примаоца променила.

Комеморација донатора органа и ткива

Током дугогодишњег рада, агенције за донацију органа и ткива широм Аустралије су успоставиле специјалне начине за признавање великодушности свих донатора органа и ткива и њихових породица.

DonatеLife службе за комеморацију

Сврха DonatеLife служби за комеморацију које се одржавају једном годишње је да обезбеди форум за признавање и захвалност донаторима и њиховим породицама. То је такође добра прилика за све оне који су имали неке везе са донацијом органа и ткива да се састану са другима чије животе је донација такође променила.

Значка за подршку породицама донатора

Ова значка је посебно дизајнирана за породице донатора органа и ткива.

DonatеLife Book of Life (Књига живота)

DonatеLife Book of Life је збирка прича људи који су имали неке везе са донацијом органа и ткива. Приче одају признање великодушности животима који су се завршили трагично и изненада. Book of Life је започела свој пут по Аустралији у недељи DonatеLife у фебруару 2011. Због њене популарности, књига је постала један од сталних материјала DonatеLife и место на коме могу да се испричају приче о донаторима и о трансплантацији. Book of Life може да се нађе на DonatеLife website (www.donatelife.gov.au).

За више информација о било чему горе реченом, обратите се DonatеLife агенцији у вашој држави или територији.

Приче породица донатора

Две породице су великодушно поделиле своја искуства са нама.

Прва прича

Пре неколико година, једног облачног дана средином јула, телефоном ми је јављено да је мој вољени, старији син моментално умро након повреде главе. То се десило у саобраћајној несрећи када се враћао кући с посла.

Неколико сати касније, његова млада удовица, која је била неутешна када ју је координатор за донацију питао о евентуалној донацији ткива, није била у стању да донесе одлуку.

Нисам знала да је мој син био регистрован као донатор, али сам знала да је био особа пуна љубави, пажљив, искрен, саосећајан и продуховљен, па зато нисам оклевала да дам свој пристанак на донацију његовог ткива, као што су то тражили од нас. Рекла сам да ако је то била његова жеља, ми немамо право да му ускратимо испуњење жеље да буде донатор у случају овакве, превремене смрти.

Након донације ткива, могли смо да погледамо његово тело и видели смо да он изгледа као и пре, као кад спава. Након извесног времена сам примила дивно писмо, пуно топлих речи од координатора за донацију у коме су ми се захвалили на донацији ткива мог сина.

Поносна сам на то што је мој син поклонио другима своје очи, срчане залистке, кости ногу и Ахилове тетиве. Имам част да вам саопштим да је донација очију поклонила једном мушкарцу и једној жени у тридесетим годинама живота, вид, а седамнаест других особа је примило пресада костију. Од њих су петоро деца.

Мој син је умро пре него што је постао отац, али сам бескрајно поносна на њега. У смрти је захваљујући његовим поклонима побољшао животе многобројних особа - не само оних које су примиле његова ткива, него и њихових ужих и ширих породица. Сигурна сам да се сви радују бољем квалитету живота њихових рођака.

За моју породицу и за мене је то сазнање извор сталне утехе.

Друга прича

Наш живот се пре неколико година из темеља променио. Било је рано ујутру. Била сам будна размишљајући о новом дану када сам изненада зачула плач из суседне собе. Долазио је од моје ћерке тинејџерке. Рекла ми је `Мама, глава само што ми не пукне. Зови лекара. Нешто није у реду!`

У року од петнаест минута је изгубила свест. Док сам звала хитну помоћ, престала је да дише, тако да сам јој ја давала вештачко дисање док хитна помоћ није стигла. Била је у болници у року од четрдесет пет минута од када сам је чула да плаче. Почела је ноћна мора сваког родитеља.

Прошло је неколико сати пре него што смо сазнали у чему је био пролем. Након СТ снимка су открили да је имала излив крви у мозак. Четири сата након пријема у болницу је била на интензивној нези и могли смо да је посетимо. Изгледала је тако `нормално`, као да спава. Била је топла. Груди су јој се дизале и спуштале. Није било никаквих видљивих знакова да нешто није у реду са њом. Нисмо могли да верујемо шта се десило у протеклих неколико сати.

Лекари су сазвали прву породичну конференцију ускоро након наше посете ћерки на интензивној нези. Рекли су нам да не знају зашто је дошло до крварења, али да је оно било катастрофално и да практично нема наде за опоравак. Када сам то чула, моја прва помисао је била да је она, значи, још увек `жива`, тако да ће њен тата и старија сестра који су радили у унутрашњости, имати времена да дођу и да се опросте од ње. Као следеће сам рекла да би моја ћерка желела да буде донатор органа. Међутим, лекари су ми на брзину одговорили да о томе нећемо разговарати све док се не утврди можда на смрт и не обаве тестови у наредна двадесет четири сата.

О донацији органа смо разговарале када је учила да вози и тада је рекла да је то исправно. Била сам срећна с те стране, јер нисам имала никаквих сумњи да би она то одобрила. Увек сам веровала да је донација органа једина добра ствар која може да произађе из ужасне ситуације, али никада нисам помислила да `то може нама да се догоди`. Њен тата и сестра су стигли касније тог дана и сви смо провели доста времена са њом. Њена млађа сестра је донела њен Walkman и пуштали смо јој њене омиљене CD. Њен момак јој је причао о свим плановима и сновима који се сада неће остварити. Ја сам седела и држала је за руку и молила се да буде још `ту` и да чује колико је волимо и колико ће нам недостајати.

Тестови на мождану смрт су потврдили наше страхове и започео је процес донације органа. Било је дана када сам мислила да смо ` пребрзо дигли руке од ње, јер сви смо чули да људи могу да се пробуде из коме и да све буде у реду`. Онда бих разговарала са медицинским сестрама и сетила бих се строгих тестова, те схватила да без обзира колико дуго да смо је оставили на вентилатору, никад се не би пробудила.

Срце ми се сламало док сам посматрала како се врата лифта затварају када су је односили у операциону салу ради донације органа, али смо ми ипак били сигурни да исправно поступамо. Иако нас је бол разарала, било је утешно знати да се неко нама непознат радовао што ће његов рођак добити шансу да живи.

Смрт моје ћерке је утицала на многе особе. Иако се никад нећу помирити с тим што ње нема да оствари своје снове, оно што је оставила у наслеђе има далекосежне последице. Ми ништа нисмо могли да учинимо да спречимо њену смрт, али донација њених органа значи да није умрла узалуд. Примаоци никада неће сазнати ко је она била, али сам сигурна да ће је се ти странци који су добили нови живот захваљујући њеном `поклону живота` увек сећати.

Ако желите да погледате збирку прича о спашвању и мењању живота људи који су имали неке везе са донацијом органа и ткива, погледајте:
www.donatelife.gov.au/resources/book-of-life.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Речи породица донатора и прималаца органа

Хвала вам на вашој бризи и лепим речима - то нам је много значило

Породица донатора

Чињеница да је наша вољена особа могла да помогне другима трансплантацијом је извор велике утехе за нас. Желимо им највећу срећу.

Породица донатора

Сва та подршка коју смо примили нам је помогла да изађемо на крај са нашим губитком и показала нам је колико бринете.

Породица донатора

Рећи само `хвала` звучи тако мало...

Врло захвалан прималац

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Писма прималаца

Нашој `специјалној` породици донатора,

Нема довољно речи којима бисмо могли да опишемо шта је за нас и за нашег сина који сада има четири године, значила ваша одлука. Лекари су му дали само недељу дана живота када му је јетра отказала без било каквог очигледног разлога. Био је то огроман шок за нас, јер је до тада увек био здрав. После краткотрајног боравка у локалној болници је примио трансплантат који му је спасао живот. Да није било ваше позитивне одлуке, он би умро. Та одлука нас је растрзала, јер иако смо се молили да се нађе донатор, знали смо да ће неко изгубити свог рођака.

Наш несташни, живахни синчић се сада потпуно опоравио и живи нормалним животом четворогодишњака. Ми и наше породице вам се много, много захваљујемо.

Надамо се да ће вам ово писмо пружити неку утеху у вашој ожалошћености. Ви не само да сте спасли нашег сина, ви сте спасли и брата, унука, брата од тетке и нећака.

Поштована породицо донатора,

Ја сам мајка и пре око осамнаест месеци сам приметила да ми се вид погоршава. Непосредно пре Божића сам се пробудила и вид ми је био јако замућен. Било је то веома застрашујуће. Назвала сам лекара опште праксе који ме је одмах упутио специјалисти за очне болести. Специјалиста је поставио дијагнозу синдрома Фуксове дистрофије, наследне очне болести за коју је потребна трансплантација рожњаче у оба ока. Када се осврнем на прошлост, схватам да ми се вид постепено погоршавао. Сећам се да ми је било толико тешко да читам мојој ћерки да сам морала да јој читам са батеријском лампом. Мој отац је имао исту болест и примио је пресађене рожњаче, тако да сам нешто знала о процедури, али сам ипак била забринута и уплашена. Телефонски позив сам примила само четири месеца након уписа на листу чекања. Иако сам била на смрт преплашена, истовремено сам се надала да ћу једног дана поново прогледати и читати мојој ћерки.

Сада је прошло десет месеци од пресађивања рожњача и не прође дан а да не помислим и да се не захвалим мом донатору који ми је омогућио да повратим вид. Да је његова породица одлучила да не поклони његове органе, ја не бих била у могућности да вам пренесем своје мисли и да се захваљујем на ономе што сам добила.

Сада могу да читам мојој шестогодишњој девојчици и да јој помогнем да учи да чита. Јуче сам први пут угледала пеге на њеном носу. Једноставно не могу речима да опишем колико су све те мале ствари дивне.

Није могуће изразити сву ту љубав и захвалност коју осећам према породици донатора и донатору. Њихова великодушност и несебична љубав су ми вратиле вид да могу да видим своју ћерку. Не могу довољно да им се захвалим, али желим да знају, где год да су, да су ме учинили најсрећнијом мамом на свету. Да није било донације, ја сада не бих могла да пишем ово писмо.

Од свег срца вам се захваљујем. Хвала вам што сте ми поклонили вид. Иако се највероватније никада нећемо срести, та породица ће ми увек бити у мислима и молитвама... ХВАЛА ВАМ!

Речи мајке донатора

Поштовани примаоцу,

Ја због посла путујем на далека места и то ми даје много времена за размишљање. Док сам се синоћ враћала кући, питала сам се како су они људи који су примили органе једног нашег рођака. Замислите моје одушевљење када сам затекла ваше писмо. У одговору могу да вам кажем да ми причињава велико задовољство да вам пожелим све најбоље у будућности.

Желим да верујем да један део духа мог детета и даље живи у вама. Донатор је био заиста дивна особа; врло брижна, друштвена, широкогруда и добар спортиста, који је волео све што се догађало напољу. Иако смо дубоко ожалостени због његове изненадне смрти, успомене на њега су нам веома драге.

Хтела бих нешто да вас замолим. Једноставно то да кажете својим члановима породице и пријатељима да их волите. Ја сам била срећна, јер ми је речено `Волим те, мама` у том посебном моменту, без повода, пре само кратког времена и то је једна од мојих најдрагоценијих успомена.

Чувајте се и Бог вас благословио.

donate life

Контакти

Organ and Tissue Authority

Level 6, 221 London Circuit
Canberra City ACT 2600
Phone: 02 6198 9800
Fax: 02 6198 9801
enquiries@donatelife.gov.au

DonateLife ACT

Canberra Hospital, Building 6, Level 1
Yamba Drive, Garran ACT 2605
Phone: 02 6174 5625
Fax: 02 6244 2405
organ.donation@act.gov.au

DonateLife NSW

Level 6, 4 Belgrave Street,
Kogarah NSW 2217
Phone: 02 8566 1700
Fax: 02 8566 1755
nsworgandonation@sesiahs.health.nsw.gov.au

DonateLife NT

1st Floor, Royal Darwin Hospital
Rocklands Drive, Tiwi NT 0810
Phone: 08 8922 8349
Fax: 08 8944 8096
donatelife@nt.gov.au

DonateLife QLD

Building 1, Level 4,
Princess Alexandra Hospital
199 Ipswich Road,
Woolloongabba QLD 4102
Phone: 07 3176 2350
Fax: 07 3176 2999
donatelife@health.qld.gov.au

DonateLife SA

Level 6, 45 Grenfell Street,
Adelaide SA 5000
Phone: 08 8207 7117
Fax: 08 8207 7102
donatelifesa@health.sa.gov.au

DonateLife TAS

Hobart Corporate Centre
Level 3, 85 Macquarie Street
Hobart TAS 7000
Phone: 03 6270 2209
Fax: 03 6270 2223
donatelife.tasmania@dhhs.tas.gov.au

DonateLife VIC

Level 2, 19–21 Argyle Place South,
Carlton VIC 3053
Phone: 03 8317 7400
Fax: 03 9349 2730
donatelife@redcrossblood.org.au

DonateLife WA

Suite 3, 311 Wellington Street,
Perth WA 6000
Phone: 08 9222 0222
Fax: 08 9222 0220
donatelife@health.wa.gov.au

За додатне информације погледајте брошуру **Материјали и помоћ коју можете** да добијете од DonateLife агенције у вашој држави или територији.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

донација

- 24 На које начине могу да се поклоне органи и ткива
- 24 Мождана смрт
- 26 Срчана смрт
- 28 Информације и најчешћа питања о донацији
- 31 Информације и најчешћа питања о трансплантацији

Донација

У току процеса донације сте ви и ваша породица добили мноштво информација у време када сте били под великим стресом и јаким емоцијама. Како време пролази, људи почињу јасније да се присећају догађаја и можда желе да добију више информација или једноставно само да потврде да су правилно разумели процесе који су се одиграли. На следећим странама ћете наћи информације и одговоре на питања о донацији која породице и пријатељи најчешће постављају.

На које начине могу да се поклоне органи и ткива

Донација најлакше може да се објасни описивањем два начина на која је могуће поклонити органе и ткива након смрти.

Пре него што може да дође до донације, мора да се установи да је наступила смрт. Смрт може да се установи на два начина:

- ▶ Мождана смрт наступа када мозак заувек престане да функционише.
- ▶ Срчана смрт наступа када срце заувек престане да функционише.

Важно је да разумемо разлику између мождане и срчане смрти, јер начин на који донатор умре одређује процес донације и који органи и ткива могу да се поклоне. Ваша искуства са процесом донације ће бити другачија зависно од тога да ли је ваша вољена особа умрла можданом или срчаном смрћу.

Мождана смрт

Шта је мождана смрт?

Мождана смрт наступа када је мозак толико оштећен да потпуно и заувек престане да функционише. То може да буде последица озбиљне повреде главе, крварења у мозгу као што је мождани удар или излив крви у мозак, инфекција мозга или тумор или недостатак кисеоника.

Исто као и сваки други део организма, када се повреди, мозак отиче. Мозак се налази у крутој кутији, лобањи, која га обично штити од повреда, али такође ограничава ширење мозга када он почне да отиче. То је другачије

него код других делова тела, као на пример код скочног зглоба, који може да отиче без ограничења. Ако мозак настави да отиче, ствара се притисак у лобањи и долази до трајног оштећења.

Оток врши притисак на мождано стабло, на месту где се мозак састаје са кичменом мождином, позади у врату. Мождано стабло контролише многе функције које су неопходне за живот, као што су дисање, број откуцаја срца и телесна температура.

Како се мозак повећава, притисак унутар лобање расте до те мере да згњечи крвне судове који ткиво мозга снабдевају крвљу. Коначно, крв која садржи кисеоник, престане да доспева у мозак (види слику бр. 1). Без крви и кисеоника, ћелије мозга одумиру. Супротно многим другим ћелијама организма, мождане ћелије се не обнављају и не опорављају. Ако мождане ћелије одумру, мозак више никада неће функционисати и наступа смрт која се назива `можданом смрћу`.

Мозак и мождано стабло контролишу многе виталне функције организма, укључујући и дисање. Када дође до повреде мозга, пацијент се прикључује на апарат који се зове вентилатор који вештачки доводи кисеоник у плућа. Потом срце пумпа кисеоник у остале делове организма. Број откуцаја срца не зависи од мозга, али га контролише природни пејсмејкер у срцу који функционише само када добија кисеоник.

Док вентилатор снабдева организам кисеоником, грудни кош пацијента ће се дизати и спуштати, те ће он изгледати као да дише, његово срце ће наставити да куца и тело ће му бити топло на додир. Ти знакови живота отежавају разумевање мождане смрти. Међутим, чак и уз непрекидну вентилацију, срце не може наставити да куца заувек и на крају ће престати да функционише.

Како лекари знају да је мозак умро?

Критично болесни пацијенти су у болници под сталним надзором специјалистичког медицинског тима и тима медицинских сестара који мотре на промене њиховог стања. Постоји више физичких промена које настају када дође до мождане смрти. Те промене укључују престанак реаговања зеница на светлост, немогућност дисања без вентилатора и смањен број откуцаја срца, нижи крвни притисак и нижу телесну температуру.

Када тим медицинских стручњака примети те промене, он обавља тестове за утврђивање клиничке мождане смрти да провери да ли је мозак престао да функционише или не.

Два виша лекара ће независно један од другог обавити исти низ тестова на пацијенту који за то време остаје у свом кревету. Лекари који обављају тестове за утврђивање мождане смрти проверавају да ли код пацијента постоји/е:

- ▶ реакција на болни подражај
- ▶ реакција зеница ока на светлост
- ▶ трептање када се додирне око
- ▶ покрети очију када се у ушни канал сипа ледена вода
- ▶ кашаљ или гушење када се додирне дно грла
- ▶ способност дисања када се искључи вентилатор.

Ако пацијент не реагује на сваки од тих тестова, то значи да је мозак престао да функционише и тај пацијент је умро, иако његово срце још увек куца, јер прима кисеоник уз помоћ вентилатора.

Постоје случајеви када повреде пацијента не дозвољавају да се обаве сви ови тестови на клиничку мождану смрт. На пример, тешке повреде лица могу да ограниче приступ очима или ушима. У таквим околностима се прибегава медицинском снимању да се провери да ли крв доспева у мозак. Ти тестови могу да се обаве уз убризгавање контрастне боје за крвне судове у мозгу (церебрални ангиограм или церебрална перфузија).

Када се потврди смрт, чланови медицинског тима саопштавају члановима породице пацијента шта следи, укључујући искључивање вентилатора.

Свака породица има нешто другачије искуство, али од прилике у то време медицински тим почиње да разговара са вама и са осталим члановима ваше породице о могућности донације органа и ткива.

Срчана смрт

Шта је срчана смрт?

Срчана смрт наступа када пацијент престане да дише и када његово срце престане да куца. До тога може да дође након изненадне болести или несреће, а може да буде и последња фаза дуготрајне болести. До срчане смрти може да дође и услед повреде главе која не изазове мождану смрт, али је још увек толико озбиљна да пацијент не може правилно да дише и његов организам не може да одржи правилне откуцаје срца. У таквој ситуацији вентилатор може вештачки да одржава дисање да би срце и даље функционисало и циркулисало кисеоник у остале делове организма.

У тим околностима се одустаје од активног третмана само ако упоран третман не даје наде за опоравак, смрт је неизбежна и пацијент је стигао до краја живота. Приоритет се тада даје палијативној нези за олакшање патње и што безболније умирање. Укидање активног третмана се увек продискутује са члановима породице (и са пацијентом, ако је могуће) и они треба да се сложе са њим. Разговор о донацији након срчане смрти почиње тек након што се донесе та одлука.

Шта се догађа када лекари сматрају да ће срце пацијента престати да куца?

Када лекари утврде да третман са вентилатором који спроводе не помаже пацијенту, они ће разговарати са члановима његове породице о следећим апаратима који не помажу, као што је вентилатор. Када се вентилатор искључи, дисање пацијента неће бити довољно да снабдева срце кисеоником. Срце ће престати да куца јер више не прима кисеоник и онда ће и други органи престати да функционишу, укључујући мозак, те ће пацијент умрети.

Ако лекари очекују да ће пацијент престати да дише и да ће умрети у року од 90 минута од искључивања вентилатора, можда постоји могућност за донацију органа и ткива.

Донација након срчане смрти је могућа само у року од 90 минута од наступа смрти, јер када се одстрани вентилатор, кисеоник и крв престају да циркулишу организмом. Тада органи и ткива почињу да пропадају јер им је потребна крв и кисеоник да би били погодни за донацију.

Уколико је породица пацијента за донацију, учиниће се све могуће да се њихове жеље испуне. Међутим, може да буде веома тешко предвидети тачно време смрти након искључења вентилатора и укидања других лекова који су пацијента држали у животу. Неки пацијенти умру у року од 10 или 20 минута и у том случају је донација изводљива. Други пацијенти могу да умиру сатима. Ако се то деси, донација органа више није могућа. Могућа је само још донација ткива очију, срца, костију и коже.

Уколико чланови породице нису за донацију, лекар ће разговарати са њима о искључењу вентилатора. Када се вентилатор искључи, срце пацијента ће престати да куца због недостатка кисеоника, а кожа ће постати хладна и бледа, јер крв више не циркулише организмом.

У процесу окончавања живота пацијента се све време поступа брижно и са поштовањем, без обзира на то да ли ће доћи до донације органа или не.

Свака породица има нешто другачије искуство, али од прилике у време када су лекари схватили да се ваша вољена особа неће опоравити, да је медицински тим почео да разговара са вама и са осталим члановима ваше породице о могућности донације органа и ткива.

Информације и најчешћа питања о донацији

Како изгледа операција за одстрањивање органа у сврху донације?

Операција за одстрањивање органа у сврху донације се обавља са истом пажњом као и свака друга операција, а са телом покојника се поступа с поштовањем и достојанствено. Операцију обављају високо стручни хирурзи и други здравствени радници. Лекари специјалисти и њихови тимови могу да буду позвани из других болница да обаве ту операцију.

Слично другим операцијама, направи се хируршки рез у сврху одстрањивања органа, а тај рез се касније затвори и прекрије завојем. Зависно од тога који органи и ткива се поклањају, операција може да траје од 3 до 8 сати.

Шта се догађа након операције?

Након операције се одстрањени органи преносе из операционе сале у болнице где ће се пресадити.

Да ли покојник изгледа другачије?

Када неко умре, нормално је да ће бити блед и да ће му кожа бити хладна, јер крв и кисеоник више не циркулишу организмом. Операција у сврху донације не доводи до значајних промена у изгледу покојника. Хируршки рез који је направљен током операције је зашивен и прекривен, као и приликом сваке друге операције и не види се испод одеће.

Да ли донација има неког утицаја на сахрану?

Донација органа и ткива не утиче на сахрану. Тело покојника може да буде изложено и да се сахрани у отвореном ковчегу. Међутим, ако иследник мора да спроведе истрагу, то може да одложи сахрану.

Када је потребно да иследник спроведе истрагу?

У неким случајевима, када наступи насилна смрт, или када је узрок смрти непознат, закон захтева да надлежни иследник за државу или територију спроведе истрагу. У тим околностима може да буде потребна обдукција.

Већина канцеларија судске медицине може да препоручи саветнике који ће вам пружити детаљније информације и подршку током процеса истраге од стране судског иследника.

Да ли чланови породице могу да се предомисле о донацији?

Да. Чланови породице могу да се предомисле све док покојника не однесу у операциону салу.

Каква су верска схватања о донацији?

Већина главних вероисповести подржава поклањање органа и ткива. Ако чланови породице имају неких питања, особље болнице може да им да више информација и да им помогне да контактирају свог верског вођу.

Да ли се од чланова породице очекује да плате трошкове донације?

Не. Чланови породице не сnose никакве трошкове након званично потврђене смрти. Ако сте добили неки рачун у вези донације органа или ткива, обратите се агенцији за донацију или координатору за донацију у вашој држави или територији.

Који органи и ткива се поклањају?

Особље болнице ће разговарати са члановима породице о томе који органи и ткива могу да се поклоне. То ће зависити од старости покојника, његове историје болести и околности смрти. Од чланова породице ће се питати које органе и ткива пристају да поклоне. Од њих ће се тражити да потпишу пристанак у коме ће бити наведене те информације.

Неке информације о томе који органи и ткива могу да се поклањају могу да се нађу на наредним странама.

Да ли чланови породице покојника могу да одлуче ко ће добити органе и ткива?

Не. О додељивању органа и ткива одлучују тимови за трансплантацију у складу са националним протоколима. Протоколи су засновани на више различитих критеријума укључујући листе чекања и компатибилност да би се осигурао најбољи могући исход донације.

Да ли ће сигурно доћи до трансплантације органа покојника?

Уколико је породица пацијента за донацију, учиниће се све могуће да се њихове жеље испуне. Међутим, када дође време за трансплантацију, понекад се испостави да поклоњени органи из медицинских разлога нису погодни за пресађивање. Ако се то деси, породица се обавештава о томе.

Да ли је пресађивање увек успешно?

Аустралија је међународно призната као земља која успешно врши пресађивања и чији примаоци релативно дуго живе након тога. Као и код сваке операције, постоје извесни ризици када се врши пресађивање, међутим, већина прималаца има велике користи од трансплантата и захваљујући њима је у стању да води пун и активан живот.

Да ли се чланови породице обавештавају о пацијентима којима је донација помогла?

Аустралијски закон ограничава откривање идентитета донатора и прималаца њиховим породицама. Међутим, особље служби за донацију редовно доставља информације о томе који органи и ткива су пресађени, као и о опоравку прималаца. Породице донатора и прималаца могу да пишу једне другима анонимна писма и да их шаљу преко агенције њихове државе или територије.

Информације и најчешћа питања о трансплантацији

Донације органа и ткива могу спасити и значајно побољшати животе многих особа које су болесне или на смрти. За многе особе које су озбиљно или критично болесне због отказивања органа, пресађивање органа је једина нада за здрави живот. Неке информације о томе који органи и ткива могу да се поклањају и разлози због којих је неким људима потребан трансплантат могу да се нађу на наредним странама.

Донација срца

Срце пумпа крв у организам, а крв разноси кисеоник у све друге органе. Ако срце не може адекватно да пумпа крв, остали делови организма ће се врло брзо разболети. Неким људима који имају инсуфицијенцију срца, вирусну инфекцију или урођену срчану ману је пресађивање срца неопходно за опстанак. Пресађивање срца се врши када сви други медицински видови лечења закажу.

Вештачка срца могу да се користе док не буде на располагању људско срце. Ако не може да се пресади цело срце, могу да се искористе срчани залисци.

Донација плућа

Плућа обезбеђују кисеоник за крв и одстрањују угљен диоксид. Пресађивање плућа је потребно оболелима од цистичне фиброзе или емфизема чија плућа не обезбеђују довољно кисеоника за организам. Два плућна крила могу да се пресаде заједно једном примаоцу или могу да се раздвоје и да се по једно плућно крило пресади у два примаоца.

Многи верују да пушачи не могу да поклоне плућа. Међутим, то није тачно. Постоје тестови који се спроводе на интензивној нези којима се проверава функција плућа и ти резултати одређују да ли су плућа погодна за донацију.

Донација бубрега

Главна функција бубрега је да филтрирају отпадне материје из крви. Када организам искористи хранљиве састојке из хране, отпадне материје прелазе у крв, бубрези их филтрирају и одстрањују из организма преко мокраће. Ако су бубрези оштећени или оболели, те не могу у довољној мери да обављају филтрирање, отпадне материје почињу да се накупљају и да оштећују организам.

Код пацијената са озбиљном инсуфицијенцијом бубрега се прибегава дијализи којом се филтрирају отпадне материје из крви, пошто њихови бубрези то више не могу да чине. Међутим, многим од тих пацијената је потребно пресађивање бубрега да би остали живи. Два бубрега могу да се пресаде заједно једном примаоцу или могу да се раздвоје и да се по један бубрег пресади у два примаоца.

Донација јетре

Јетра је сложен орган који врши многе функције. Главна функција јетре је да одржи равнотежу хранљивих материја (нпр. глукозе, витамина и масти), да одстрањује отпадне материје и да регулише згрушавање крви. Особама које имају метаболичко обољење јетре, хепатитис Б или Ц (Hepatitis B or C), и урођене аномалије јетре, као што је на пример билијарна атрезија, може бити потребно пресађивање јетре да би остале живе.

Јетра је јединствен орган зато што може поново да расте. То значи да јетра одрасле особе може да се смањи и да се пресади малом детету у ком случају ће расти заједно са дететом. Алтернативно, јетра може да се подели и да се пресади у два примаоца.

Донација панкреаса (гуштераче)

Панкреас садржи ћелије које се зову острвца које производе инсулин да би регулисале ниво шећера у крви. Код особа које имају дијабетес типа 1, панкреас производи малу количину инсулина или га уопште не производи, тако да може да буде изузетно тешко да се контролише ниво шећера у крви чак и уз инјекције инсулина. Тренутно се већина пресађивања панкреаса врши код пацијената који имају дијабетес типа 1 који такође може да изазове инсуфицијенцију бубрега. Из тог разлога се панкреас често пресађује са бубрегом од истог донатора.

Само се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Донација острваца панкреаса

Постоје случајеви у којима није могуће пресади цео панкреас. Међутим, острвца која производе инсулин могу посебно да се пресаде, што представља третман за дијабетес.

Донација очног ткива

Донација очног ткива омогућује пресађивање рожњаче и склере (беоњаче). Рожњача је провидно ткиво које прекрива обојени део ока. Рожњача пропушта светлост до мрежњаче, омогућујући нам да видимо. Пресађивање рожњаче поново успоставља вид код особа које су делимично или потпуно слепе услед оштећења рожњаче или генетског обољења или друге болести или повреде. Склера је бели део који окружује око. Пресађивање склере се врши да се спречи слепило услед повреде или код особа код којих је одстрањен рак ока.

Донација коштаног ткива

Поклоњено коштаном ткивом може да се пресади да се код примаоца замени кост која је изгубљена због тумора или друге болести или несреће. Пресађивање коштаног ткива се врши такође да потпомогне зарастање сломљених костију, за јачање вештачког кука и колена, као и за исправљање криве кичме (у случају сколиозе) код деце и тинејџера. Зависно од врсте потребног трансплантата, више од десет особа може да има користи од само једне донације коштаног ткива.

Донација коже

Пресађивање коже је потребно за оздрављење особама које су преживеле изузетно тешке трауме, инфекције које су оштетиле или уништиле кожу или које су задобиле озбиљне опекотине.

Када се поклања кожа, узима се само танак слој који личи на кожу која се гули од сунца. Кожа се обично узима са леђа и задњег дела ногу. У просеку је за једног примаоца потребна кожа три донатора.

Донација срчаног ткива

Иако срце може да се поклати цело, нека срчана ткива могу и посебно. Поклоњена срчана ткива, као што су срчани залиски се првенствено користе за лечење урођених мана код мале деце и беба. То ткиво се такође користи за замену оболелих срчаних залистака код одраслих.

Само се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

Захваљујемо се

Желимо да се захвалимо следећим особама на њиховом драгоценом доприносу издавању ове брошуре.

- ▶ Породицама донатора органа и ткива за њихову храброст да поделе са нама своја лична искуства.
- ▶ Примаоцима трансплантата који су поделили са нама своје приче и речи захвалности.
- ▶ Представницима агенција за донацију органа и ткива чије заједничко искуство у пружању подршке породицама и примаоцима је помогло у састављању и обликовању ове брошуре.
- ▶ Нарочито желимо да се захвалимо **Teresa Spencer Plane** (Терези Спенсер Плејн) – пиониру модерног хоспис покрета у Аустралији, саветнику за ожалошћене и просветитељу. Њено лично искуство у вези донације органа ју је инспирисало да напише прву књигу за породице донатора под насловом **Caring Strangers**. Њена посвећеност је нас инспирисала да се надоградимо на њено дело. У име **DonateLife** мреже, наше заједнице и прималаца захваљујемо се на вашој великодушности што мислите на друге.

Сећамо се—Подршка породицама које су учествовале у програму за донацију органа и ткива

У речнику једноставно не постоји довољно речи да опишем захвалност коју осећам за нашег донатора и његову породицу. Хвала једноставно није доста.“

Мајка педијатријског пацијента који је примио ткиво донатора.

Serbian

An Australian Government Initiative

Сећамо се

Телефон: 02 6198 9800

Факс: 02 6198 9801

enquiries@donatelifegov.au

www.donatelifegov.au

